

Тому однією з важливих інноваційних методик є створення мотивації до навчання. Мотивований студент і лікар-інтерн активніше беруть участь у навчальному процесі, здатні бачити мету свого навчання, шукають додаткові шляхи її досягнення. Завдання викладача – мотивувати кожного учасника навчального процесу. Для підвищення мотивації до навчання і полегшення засвоєння знань необхідно використовувати сучасні інформаційні технології [5].

Важлива також роль самостійного навчання. Майбутній фахівець має навчитися самостійно засвоювати знання, уміти працювати з інформацією, щоб надалі не втрачати рівень компетентності та прагнути до підвищення своєї кваліфікації.

Для формування практичних навичок клінічного обстеження пацієнтів, інтерпретації результатів дослідження, передбачених навчальною програмою, крім традиційних методик безпосереднього обстеження, за наявності технічних можливостей і відповідного обладнання студентам можна запропонувати детальний аналіз відеозапису клінічного розбору пацієнта або виконання складної діагностичної чи лікувальної процедури.

Для кращого засвоєння лекційного курсу і на практичних заняттях має широко застосовуватись ілюстративний матеріал. Використання ефективних комп'ютерних технологій допомагає викладачу вирішити багато завдань, пов'язаних із покращенням засвоєння теоретичного матеріалу. Наявність добре підбраного мультимедійного ілюстративного матеріалу на практичному занятті дозволяє підвищити зацікавленість студентів до предмета, сприяє закріпленню засвоєного під час заняття матеріалу. Ці технології особливо цінні й необхідні, коли під час практичних занять у клініці немає хворих із тією чи іншою патологією.

Активізація уваги студентів на занятті значною мірою забезпечується високим науковим рівнем матеріалу, що вивчається. Наукову неспроможність заняття студенти ніколи не вибачають. Вони дуже швидко помічають тих викладачів, які транслюють тільки чужі думки.

Викладач має заходити в аудиторію без запізнення, у доброму гуморі, щоб студенти відчували, що вести заняття він буде із задоволенням.

Актуальним у нових умовах є створення ефективної методики контролю й оцінки якості знань студентів. Оцінити знання студента-медика тільки за допомогою тестової системи неможливо. Особливу увагу слід приділяти контролю практичних знань і мануальних навичок, а також необхідного обсягу сучасних діагностичних і лікувальних маніпуляцій.

Сучасна професійна діяльність педагога вищої школи потребує нового педагогічного мислення, ціннісними установками якого є пріоритет індивідуальності, здатність бачити в реальній дійсності протиріччя й знаходити шляхи їх раціонального розв'язання. Розвиток особистості й професійного потенціалу відбувається як безперервний процес, який впливає на педагогічну діяльність у цілому. Сучасний викладач має не тільки володіти глибоким знанням свого предмета, а й постійно працювати над підвищенням рівня власної психолого-педагогічної підготовки і готовності до професійної діяльності в умовах інноваційного навчання.

Список використаної літератури

1. Булах І.Є. Створюємо якісний тест : навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
2. Дьяченко М.И. Психология высшей школы / М.И. Дьяченко, Л.А. Кандыбович. – Минск, 2003. – 228 с.
3. Миленкова Р.В. Інноваційна культура: методичний супровід формування : навч.-метод. посіб. / Р.В. Миленкова. – Суми : УАБС НБУ, 2007. – 75 с.
4. Сисоєва С.О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти / С.О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук. пр. ; за ред. І.А.Зяюна і Н.Г. Ничкало. – У 2 ч. – Ч.1. – К., 2001. – С. 45 – 53.
5. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ І МЕТОДИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ

Рогуля В.О., Шерстюк О.О., Підлужна С.А., Свінцицька Н.Л.

Українська медична стоматологічна академія

Доведено, що постійним напрямом навчально-виховного процесу на кафедрі анатомії людини УМСА є підвищення якості навчання, трудового і морального виховання студентів, зокрема й іноземних, опанування ними навичок самостійного опрацювання навчальних завдань.

Ключові слова: мотивація, самостійна робота, методичне забезпечення, тестування, розвивальне навчання, клінічне мислення.

In the article is proved that the constant direction of the educational process at the Department of Human Anatomy of the UMSA is the improvement of the quality of teaching, labor and moral education of students, including foreign ones, mastering them the skills of independent study of educational assignments.

Keywords: motivation, students' self-directed work, methodical support, testing, developmental training, clinical thinking.

Медична освіта в Україні – це невід'ємна складова національної системи освіти й охорони здоров'я. Вона і нині вважається однією з найкращих у світі, приваблюючи щорічно тисячі іноземних студентів. В українських закладах вищої освіти навчаються громадяни багатьох країн, що свідчить про її високу якість і затребуваність [2]. Випускників українських медичних ЗВО високо цінують за фундаментальні знання і відмінні практичні навички. За останніми даними, освітній потенціал України дозволив їй увійти до десятки країн-лідерів у сфері міжнародної освіти, про що свідчить актуальний попит на отримання вищої освіти в Україні громадянами інших країн. Український диплом нині отримує широке міжнародне визнання, а рівень професійної підготовки – високі оцінки зарубі-

жних роботодавців [3;6].

З кожним роком кількість іноземців, які здобувають освіту в Україні, збільшується. Зарахування іноземних громадян у ЗВО України відбувається за результатами та на основі розгляду приймальною комісією навчального закладу документів про попередню освіту. Вимоги до рівня успішності іноземних абітурієнтів визначаються кожним навчальним закладом окремо. Навчання іноземців відбувається українською, англійською, російською мовами. Іноземні громадяни, які не володіють російською (українською) мовами, мають можливість засвоїти їх протягом 10-місячного навчання на підготовчому відділенні академії, після закінчення якого вони можуть продовжити навчання на основних факультетах ЗВО України. На підготовчому відділенні іноземні громадяни, крім мовної підготовки, можуть також отримати знання з базових дисциплін, необхідних для подальшого навчання за обраними спеціальностями.

Під час роботи з іноземними студентами виникають деякі суттєві труднощі: це погане знання студентами мови викладання, переважно це російська мова, а для студентів із середньоазійських країн – зовсім погане знання мови. Вивчення мови протягом року на підготовчому факультеті, звісно, дає свій результат [5]. Але рівень засвоєння мови залежить також і від індивідуальних особливостей студента, рівня його шкільної підготовки й інтелекту. Найпроблемніші в мовному плані громадяни Узбекистану, Таджикистану, де вивчення російської мови не входить до шкільної програми. А ці студенти зараховуються на перший курс без мовної підготовки. І якщо студенти з великих міст, де збереглася російська мова в спілкуванні, знайомі з азами російської мови, то студенти з периферії не знають її взагалі. Вони зовсім не розуміють теми розмови, тому часто на практичних заняттях використовується допомога «перекладачів» – студентів-земляків, які володіють мовою. На лекціях ці студенти не розуміють нічого. Вихід із цієї ситуації ми бачимо такий: по-перше, усі студенти-іноземці мають обов'язково вивчати мову (українську чи російську) на підготовчому факультеті. І по-друге, цих студентів необхідно поселяти в гуртожитки разом із російськомовними студентами.

Ще однією перешкодою для повноцінного засвоєння програми є пізніе зарахування до академії. Студенти, зараховані в жовтні-листопаді, важко входять у навчальний ритм, у них виникають великі прогалини у вивченні предмета, а отже, дуже низька успішність. Тому вони потребують додаткових занять з анатомії людини за індивідуальним графіком [7].

Проблемою для іноземних груп є відсутність «відчуття групи», колективізму, взаєморозуміння, взаємовиручки. У студентів, вихованих із дитячого віку в дусі індивідуалізму, відсутнє поняття дисципліни. Запізнитися на заняття на 15-30, а то і більше хвилин – для них є нормою. Викладачі кафедри ведуть боротьбу з цими явищами. Широко застосовуємо різні методи навчання: ігрові методи, поділ групи на бригади, розширення самостійної підготовки. Ми розуміємо, що проблеми, викладені вище, неможливо розв'язати водночас, але результати «Крок 1» змушують звернути на це особливу увагу [11;8].

Основні принципи положення розкривають завдання в організації поточного і підсумкового контролю знань студентів, методику визначення показників академічної успішності студентів у системі кредитів та спрямовані на виконання таких завдань: підвищення мотивації студентів до активної роботи із систематизації знань та їх засвоєння впродовж навчального року; переорієнтація цілей студентів з отримання позитивної оцінки на формування стійких знань, умінь і навичок; проведення відкритого контролю знань, тобто ознайомлення студентів на початку вивчення дисципліни з контрольними завданнями та всіма формами контрольних заходів і критеріями їх оцінювання. Перехід до нової системи організації навчального процесу в умовах кредитно-трансферної системи потребує від професорсько-викладацького складу кафедри анатомії людини оволодіння новою системою психолого-педагогічних і методичних умінь, сучасними технологіями навчання і визначення провідної мети своєї дисципліни за стандартами освіти відповідно до освітньо-кваліфікаційної характеристики й освітньо-професійної програми [4;10].

Для кращої діяльності й оцінювання знань іноземних студентів заняття доцільно розділити на три етапи: 1) оцінювання практичних навичок студента; 2) тестовий контроль; 3) усне опитування. На першому етапі студент на вологих анатомічних препаратах, муляжах демонструє частини органів, їхню топографію, анатомічні утвори. Оцінювання кожного розділу має свою шкалу балів. Така система оцінювання студентів універсальна, вона здатна виявити всі недоліки в підготовці до тієї чи іншої теми модуля, враховує практичне значення і складність засвоєння кожного модуля.

Інноваційно-освітні технології широко використовуються в роботі студентського наукового гуртка (СНГ) кафедри анатомії людини. На засіданнях більша кількість доповідей презентована в мультимедійному форматі. Слід зазначити, що перехід до такого виду презентації наукової інформації значно поглиблює світогляд студентів, оскільки для підготовки доповіді вони використовують велику кількість як друкованої літератури, так і численні джерела з мережі Інтернет, а також формуються практичні навички під час виготовлення анатомічних препаратів [9]. Зазначимо, що зацікавленість предметом у студентів підвищується після того, як на засіданнях СНГ вони бачать роботи своїх однокурсників, слухають про хід, методику виготовлення препаратів, про їхню наукову і навчальну цінність. Інноваційно-освітні технології застосовуємо і на практичних заняттях та під час лекцій. Практично всі лекції супроводжуються мультимедійними презентаціями. На одній із лекцій продемонстровано хід операції на серці, що викликає посилену зацікавленість студентів [1].

Для кращої підготовки медичних кадрів використовується комп'ютерний або письмовий тестовий контроль, який дозволяє охопити значно більший обсяг навчального матеріалу і чітко розмежувати знання студентів, підвищити об'єктивність оцінок, ніж усне опитування. Тестові завдання дозволяють у порівнянні оцінити модулі за ступенем їхньої складності, тобто виділити легкі, середні та складні для сприйняття студентами, а це важливо для вдосконалення навчального процесу. Цей метод дає можливість підготувати студентів до складання ліцензійного державного іспиту «Крок 1». Але бачимо також недоліки тестового контролю: неможливість формувати в студентів аналітичне мислення, вміння будувати аргументовану логічну відповідь, що потрібно в майбутній лікарській діяльності, а також оцінити ступінь опанування практичних навичок.

Нова система співпраці викладача зі студентами вимагає нового покоління підручників, навчально-методичних посібників. Усі іноземні студенти забезпечені потрібною навчальною літературою, але її оновлення, на жаль, від-

бувається нерегулярно. Особливо це стосується англомовних студентів. На кафедрі проводиться робота щодо забезпечення студентів методичними розробками, зокрема й англійською мовою.

Підвищення якості підготовки студентів до успішної професійної діяльності в умовах європейської конкуренції неможливе без створення сучасної матеріально-технічної, науково-дослідної бази, що забезпечували б процес навчання на рівні передових інформаційно-освітніх технологій.

Відповідно до європейських стандартів самостійна робота студентів (СРС) належить до основних видів навчальної діяльності, здебільшого виступає чи не єдиним способом виховання самостійності в засвоєнні знань. Запорукою ефективності СРС стає не просто її методичний арсенал, а й створення відповідних засад для її організації. А це передбачає насамперед мотивацію навчальної діяльності іноземного студента. Наявність мотиву – одна з головних умов забезпечення СРС. У цьому контексті завдання викладача – забезпечити цю мотивацію і коригувати її, не забуваючи при цьому, що в різних студентів вона різна, із часом може і має змінюватися. Мотиваційна база в студента не формується сама собою. Тут потрібна постійна робота викладача, а головне – усвідомлення тієї істини, що пізнавальна СРС є продовженням і наслідком тієї роботи і тих установок, які аналізуються в аудиторній роботі в безпосередньому спілкуванні викладача і студента. Таким чином, сучасне розуміння СРС вимагає врахування, як мінімум, потреб студента; його мотивації, інтересів; різноманітності навчання. Кожен із цих компонентів вагомий, особливо в молодших курсах, коли в студентів ще не сформувалася власна мотиваційна база. Лише чітка організація самостійної роботи іноземних студентів може забезпечити високий рівень знань, умінь і навичок. СРС, як стверджують численні дослідження, активізує мислення, сприяє створенню власних поглядів і переконань.

Для успішної організації пізнавальної діяльності та СРС на кафедрі анатомії людини створені сприятливі умови. Студент має можливість у свій вільний час займатися самостійною роботою на кафедрі: користуватися препаратами, муляжами, розглядати музейні експонати. Крім того, викладачами кафедри розроблені «Методичні вказівки для позааудиторної самостійної роботи студентів» українською, російською й англійською мовами. У першому розділі визначена актуальність теми, де коротко розкривається її професійна значимість, наводяться дані, спрямовані на формування позитивної мотивації вивчення цієї теми. Визначена конкретна мета даної теми, де студент має аналізувати, пояснювати, класифікувати, трактувати. Разом із цим він може запропонувати нову класифікацію, скласти схему, графологічну таблицю заняття. Вивчаючи тему, студент має опиратися на базові знання, вміння, навички, які він опанував при вивченні інформативних дисциплін (міждисциплінарна інтеграція). Це створює цілісне сприйняття медицини в наступному розділі, визначені завдання для самостійної роботи. Цей розділ охоплює вивчення медичної термінології, теоретичні питання матеріалу лекції. Стисло викладено зміст занять у вигляді тез, таблиць, графіків. У кінці методичних вказівок міститься матеріал для самоконтролю, який складається з контрольних питань, ситуаційних задач із бази даних «Крок 1»; пропонується перелік основної та додаткової літератури для вивчення даної теми.

Отже, самостійна робота не лише допомагає іноземному студенту успішно засвоїти зміст навчального матеріалу, формувати вміння і навички професійної діяльності, вона формує потребу в постійному самовдосконаленні, самоосвіті, розширенні світогляду. У сучасних умовах це дуже важливо, адже після закінчення ЗВО самоосвіта і самовиховання особистості стають визначальними для її професійного вдосконалення.

Список використаної літератури

1. Вплив наукових досліджень викладача на формування сучасного лікаря / Н.Л. Свінцицька, О.О. Шерстюк, Т.Ф. Дейнега [та ін.] // Основні напрями удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: навч.-наук. конф. з міжнар. участю, 26 березня 2015 р. – Полтава, 2015. – С. 213-214
2. Дейнега Т.Ф. Напрями вдосконалення підготовки майбутніх лікарів у сучасних умовах на кафедрі анатомії людини / Т.Ф. Дейнега, Н.Л. Свінцицька, В.О. Рогуля // Основні напрями удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах: навч.-наук. конф. з міжнар. участю, 26 березня 2015 р. – Полтава, 2015. – С. 71-73.
3. Досвід впровадження кредитно-модульної системи освіти на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» / Т.Ф. Дейнега, Н.Л. Свінцицька, В.О. Рогуля [та ін.] // Проблеми інтеграції української медичної освіти у світовий освітній простір: Всеукр. навч.-наук. конф., 21-22 травня 2009 р. – Тернопіль: ТДМУ «Укрмедкнига», 2009. – С. 82-84.
4. Інноваційні технології оптимізації самостійної роботи студентів при підготовці майбутніх лікарів-стоматологів із пропедевтики хірургічної стоматології та анатомії людини у вищих медичних навчальних закладах України / О.В. Дубровіна, А.І. Панькевич, О.О. Шерстюк [та ін.] // Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів: навч.-наук. конф. з міжнар. участю, 23 березня 2017 р. – Полтава, 2017. – С. 54-55.
5. Свінцицька Н.Л. Труднощі, що виникають при викладанні дисципліни «Анатомія людини» іноземним студентам, та шляхи їх вирішення / Н.Л. Свінцицька, О.К. Солдатов, І.М. Солдатов // Світ медицини та біології. – 2010. – №3. – С. 137-139.
6. Свінцицька Н.Л. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу з анатомії людини / Н.Л. Свінцицька // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип.2, т. 3 (109). – С. 101-104.
7. Свінцицька Н.Л. Використання нетрадиційних методів навчання студентів на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» / Н.Л. Свінцицька, О.К. Солдатов // Вісник проблем біології і медицини. – 2010. – Вип.1. – С.215-218.
8. Свінцицька Н.Л. Досвід впровадження ігрового методу навчання студентів на кафедрі анатомії людини ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» / Н.Л. Свінцицька, О.А. Шерстюк, В.О. Рогуля // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2010. – Т.10, вип.4. – С. 185-186.
9. Робота у студентському науковому товаристві – перша ланка у процесі формування сучасного лікаря / Н.Л. Свінцицька, О.О. Шерстюк, Р.Л. Устенко [та ін.] // Актуальні проблеми сучасної медицини: Вісник Української медичної стоматологічної академії. – 2015. – Т.15, вип.2 (50). – С. 39-42.
10. Фоміна Л.В. Педагогічні методи та технології навчання на сучасному етапі / Л.В. Фоміна, О.І. Геращенко, О.В. Самолисова // Формування сучасної концепції викладання природничих дисциплін у медичних освітніх закладах: матеріали VI міжрегіон. наук.-метод. конф. – Харків, 2012. – С. 98-105.
11. Шляхи покращення успішності студентів фундаментальних кафедр медичних вузів на прикладі кафедри анатомії людини / Г.В. Довгаль, О.О. Нефьодова, М.Ю. Жаріков [та ін.] // Вісник проблем біології і медицини. – 2014. – Вип.2, т. 3 (109). – С. 94-97.